

Vooraf

Op zaterdag 22 november 1997 heeft het Departement voor Lerarenopleiding van de Universiteit Gent, in samenwerking met de Stichting Literaire Vorming en de tijdschriften *Tsjip/Letteren* en *Vonk*, een conferentie rond literatuuronderwijs georganiseerd. Deze studiedag richtte zich tot leraren (moedertaal, moderne vreemde talen, klassieke talen, kunstonderwijs), leesgroepbegeleiders, bibliotheekmedewerkers,... kortom, tot al wie belang stelt in literaire vorming. In dit themanummer van *Vonk* zijn alle bijdragen aan deze dag gebundeld.

LITERATUURONDERWIJS: GRENSCORRECTIES

"Zijn onze jonge generaties de eerste golf van een – zorgvuldig aangemoedigde – geheugenloze brigade die ertoe wordt opgeleid om de ultieme modernisering tot stand te brengen vanuit een – zorgvuldig in stand gehouden – onwetendheid? Verklaart dat de alles doordringende lelijkheid die ons al omringt?"

Aldus de architect Rem Koolhaas op de jongste Documenta in Kassel. Raakt hij met zijn klacht over 'het geheugenverlies van onze tijd' geen brandende kwestie voor (literatuur) leraren? Van leraren wordt al lang verwacht dat ze het cultureel geheugen overdragen en zo zelfs construeren. Immers, op basis van zo'n gedeelde cultuur kan een maatschappij communiceren. Maar, hoe ziet dat cultureel geheugen er vandaag uit? Catherine David, organisator van Documenta, formuleerde een aanzet tot antwoord waarin niet alleen alle kunstgenres maar ook disciplines en filosofische funderingen van het Westen in vraag gesteld worden. Wat betekent de destabilisering van de gevestigde waarden en de versplintering van de kennis voor het literatuuronderwijs? Welke platgetreden paden dienen verlaten en welke grenzen overschreden? Die vraag is tijdens deze conferentie niet alleen theoretisch gesteld, maar ook in diverse workshops met voorbeelden uit de klaspraktijk beantwoord.

Ronald Soetaert & Rob van Kranenburg: 'Culturele studies' in het taalonderwijs. Cultuur en taal in een netwerk

Ronald Soetaert en Rob van Kranenburg openen dit themanummer met een 'state of the art', gecombineerd met de vraag naar de 'arts of the future'. Hun verhaal begint in de vroege jaren '70 met de introductie van de communicatieve benadering binnen het taalonder-

wijs. Als reactie tegen het traditioneel literatuuronderwijs stond niet langer Literatuur met een grote L centraal, maar wel de leerling/lezer. Steeds meer vaste grenzen gingen vervagen: tussen westerse en niet-westerse, elitaire en populaire, tekstuele en audiovisuele literatuur, ruimer nog cultuur. De auteurs stellen een herziening van het literaire curriculum voor vanuit het perspectief van de discipline 'culturele studies' en vanuit recente inzichten uit het taalonderwijs.

Johan van Iseghem: Literaire competentie. De mazen van het net

Op basis van zes jaren begeleidingspraktijk en klasobservatie in het secundair onderwijs stelt Johan van Iseghem een aantal aandachtspunten centraal naar de betekenis van het begrip 'literaire competentie'. Uitgaande van een definitie van een 'literair competente lezer' illustreert hij in deze bijdrage dat de didactische literatuur en de klaspraktijk helemaal niet zo helder zijn als de consensus over de doelstellingen wil laten veronderstellen. Hij breekt een lans voor zoveel mogelijk verschillende benaderingen van teksten vanuit een brede context en met een functionalistische invalshoek. In dat perspectief pleit hij voor de interactie tussen goed literatuuronderwijs en zinvol taalvaardigheids- en taalbeschouwingsonderwijs.

Wam de Moor: De toekomst van het literatuur- (en kunst)onderwijs in Nederland

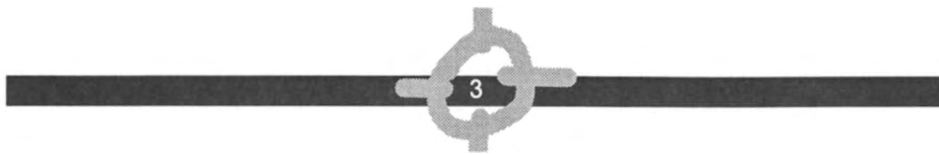
In Nederland lijkt het beleid de band tussen literatuuronderwijs en onderwijs Nederlands te hebben losgelaten. Bij de curriculumherziening voor de bovenbouw van het algemeen vormend secundair onderwijs wordt voor alle leerlingen het vak *Culturele en Kunstzinnige Vorming 1* ingevoerd. Verder kan het literatuuronderwijs bij Nederlands en de moderne vreemde talen samengevoegd worden tot *Geïntegreerd Literatuuronderwijs*. Tegen de achtergrond van die vernieuwingen tracht Wam de Moor een antwoord te formuleren op volgende vragen: welke vormen en inhouden zijn typisch voor literatuur? hoe kun je leerlingen enthousiasmeren? wat zijn kunstervaringsmethoden? hoe beoordeel je leerlingen op hun omgang met literatuur? en waar is er sprake van overlap met andere kunstvormen?

Mark Van Bavel: Pleidooi voor een leerlinggericht curriculum voor literair lezen

Hoe de vele grenscorrecties structureel ingebed worden in de Vlaamse leerplannen toont Mark Van Bavel in zijn pleidooi voor een leerlinggerichte benadering van literair lezen in het secundair onderwijs. Aan de hand van drie thematische gedichten over lezen loopt hij het curriculum langs. De leraren van de eerste graad vervullen hierin een sleutelrol: het is uitermate belangrijk dat zij de tekst- en leeservaring van de leerlingen ernstig nemen. In de volgende graden wordt deze ervaringsgerichte lijn doorgetrokken en aangevuld met tekstbestudering. Als ultieme streefdoel wordt literaire competentie vooropgesteld.

Cor Geljon: Houd altijd Ithaka in gedachten. Over de grenzen van de Odyssee

Aan het verhaal van de cycloop aan wiens geweld Odysseus en zijn makkers door list weten te ontsnappen, hebben vele kunstenaars zich geïnspireerd. Cor Geljon toont hoe interdisciplinariteit mogelijkheden biedt om een 'oude' tekst als de Odyssee nieuw leven in te blazen via samenwerking met diverse collega's van andere vakken. Samen met classica Caroline Fisser ontwikkelde hij enkele lessen waarin onder andere de vertelstijl van Homerus zelf wordt vergeleken met die van 'navertellers' als Evert Hartman, en waarin thema's als liefde, trouw en heldendom worden behandeld. Maar het project heeft nog veel meer

uitgewerkt, zoals een verkenning van de relatie boek en film, boek en beeldende kunsten, boek en muziek...

André Mottart & Ive Verdoodt: De Engelse landschapsdroom. Over vakoverschrijdend literatuuronderwijs en milieu-educatie

André Mottart en Ive Verdoodt verkennen de grenzen tussen literatuur, kunst en milieugeletterdheid. Hierbij staan reflectie op de verschijning van het Engelse landschap in diverse cultuuruitingen en het kijken naar landschapsschilderijen centraal. Dit leidt tot een visie op het tijdloze, arcadische en geïdealiseerde Engelse landschap als een belangrijk deel van de nationale identiteit; de 'Engelse droom' als een variant op de veel bekendere 'American dream'. Tegelijkertijd komen we tot een bewustwording van het feit dat onze visie op de natuur een historische constructie is. Een en ander geeft aanzet tot een reeks bruikbare les-ideeën waarin schilderijen, films, foto's en literatuur aan bod komen.

André Mottart: De onttovering van het verleden. Consciences *Leeuw van Vlaanderen*, maar zonder klauwen...

André Mottart gaat nader in op de vraag hoe via de literatuur een culturele identiteit wordt geconstrueerd en hoe via historische romans een collectief geheugen wordt gecreëerd. Aan de hand van *De Leeuw van Vlaanderen* van Hendrik Conscience bespreekt hij de rol van het onderwijs van de 'nationale' literatuur bij de constructie van een Vlaamse identiteit. In de voorgestelde lessenreeks komt ook de actuele discussie over nationalisme aan bod, zoals die vandaag in de openbaarheid gevoerd wordt. Om de receptie van Consciences werk te illustreren, worden fragmenten uit schoolboeken van 1909 tot vandaag kritisch doorgelicht en als onderdeel van het literatuuronderwijs geïntroduceerd.

André Mottart & Sandra Fauconnier: Lezen in een tijd van kijken

De studiedag is afgesloten met het overschrijden van de ultieme grens: die van de realiteit. André Mottart & Sandra Fauconnier, samenstellers van de portfolio in dit themanummer, bieden u tussendoor een presentatie van '(literaire) kunst' in cyberspace. Een blik op de toekomst?

Rita Rymenans
hoofredacteur

André Mottart
organisator